

Armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord

Een hernieuwde aanpak

Fabian Dekker

Jessica van den Toorn

Armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord

Een hernieuwde aanpak

Fabian Dekker
Jessica van den Toorn

Maart 2011

Inhoud

1	Armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Methode en leeswijzer	6
2	Armoedebestrijding: de inzet van maatschappelijke organisaties	9
2.1	Het belang van het maatschappelijk middenveld	9
2.2	Data en methode	10
2.3	Over inzet en bereik	11
2.4	Discussie	13
3	Armoedebestrijding: samenwerkingsverbanden	15
3.1	Samenwerking in de deelgemeente	15
3.2	Samenwerking tussen maatschappelijke organisaties	15
3.3	Samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en de deelgemeente Feijenoord	19
3.4	Discussie	21
4	Armoedebestrijding: met een blik op de toekomst	23
4.1	Inleiding	23
4.2	Wensen voor armoedebestrijding	23
4.3	Discussie	27
5	Samenvatting en discussie	29
5.1	Inleiding	29
5.2	De deelgemeente Feijenoord	29
5.3	Het maatschappelijke middenveld	31
	Nawoord	33
	Literatuur	35
	Bijlage	37

1 Armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord

1.1 Inleiding

Armoede is al sinds lange tijd een centraal thema op de internationale, landelijke en lokale beleidsagenda. Het jaar 2010 is zelfs uitgeroepen tot het Europees jaar van de strijd tegen armoede. Een belangrijke reden voor deze aandacht is het hardnekkige karakter van armoede.

Maar hoe urgent is het probleem? Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2010) rapporteert in haar recente Armoedesignalement dat 7% van alle huishoudens in Nederland een inkomen heeft onder de beleidsmatige inkomensgrens¹ in 2009. Dit zijn in absolute aantallen circa 482.000 huishoudens. Ongeveer de helft van alle mensen die in armoede leven, kunnen tot de groep werkende armen worden gerekend (RWI, 2011). Dit zijn mensen die weliswaar een of meerdere betaalde banen hebben, maar toch in armoede verkeren. De armoedeproblematiek concentreert zich traditioneel vooral in de vier grote steden, waar circa 11% van alle huishoudens zich onder de lage inkomensgrens begeeft (SCP, 2010:29). Dit heeft verschillende oorzaken. In de grote steden wonen meer mensen die rond moeten komen van een uitkering en er zijn meer kwetsbare groepen, zoals laagopgeleiden en (niet-westerse) allochtonen. Rotterdam is zo'n gemeente. Het SCP beschrijft in het eerder aangehaalde Armoedesignalement dat, na Amsterdam, in de gemeente Rotterdam de meeste huishoudens zijn met een inkomen onder de beleidsmatige inkomensgrens. In 2008 wordt het relatieve aandeel huishoudens met een laag inkomen voor Rotterdam becijferd op 11,7% (SCP, 2010:32), tegen ruim 6% landelijk.

Deze studie gaat over de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Rotterdam, en meer specifiek over armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord. In de betreffende Rotterdamse deelgemeente is armoede een pregnant vraagstuk. In rapportages van het Rotterdamse Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) komt de armoedeproblematiek in de deelgemeente Feijenoord duidelijk tot uiting. Op basis van gegevens van de Belastingdienst over 2008 zien we dat de deelgemeente Feijenoord, na Charlois en Delfshaven, het laagste gemiddeld besteedbare huishoudeninkomen noteert; €25.700 in de deelgemeente Feijenoord tegen €29.200 voor Rotterdam als geheel. De inkomensproblemen zijn hierbij het meest intens aanwe-

1 Deze grens is gebaseerd op het door de politiek vastgestelde wettelijk bestaansminimum. Dit is vastgesteld op 101% van het sociaal minimum.

zig in de wijken Feijenoord en Bloemhof (De Graaf, 2010). Naast de armoedeproblematiek is er in verschillende wijken helaas ook sprake van andere vormen van achterstand en overlast (zie ook de Veiligheidsindex Rotterdam 2010. De deelgemeente Feijenoord wordt hierin omschreven als een 'bedreigde' deelgemeente als het gaat om veiligheid).

Om de armoedeproblematiek en aanverwante problemen in de deelgemeente Feijenoord tegen te gaan heeft het Dagelijks Bestuur van Feijenoord armoedebestrijding als bestuursprioriteit benoemd. Via het opstellen van een 'aanvalsplan armoedebestrijding' wil het Bestuur een hogere maatschappelijke participatie en minder armoede realiseren. In het Bestuursprogramma 'Feijenoord verantwoord vooruit, 2010-2014' (Deelgemeente Feijenoord, 2010:8-9), schetst het Bestuur haar ambities rondom armoedebestrijding: een lager percentage uitkeringsgerechtigden, een hoger percentage personen dat maatschappelijk participeert via arbeid en/of vrijwilligerswerk, stimulering van het gebruik van de bijzondere bijstand en schulddienstverlening en meer samenwerking tussen de maatschappelijke organisaties.

Om deze ambities te kunnen verwezenlijken zet de deelgemeente stevig in op 'een gezamenlijk aanpak van armoede en de oorzaken van armoede' (Deelgemeente Feijenoord, 2010:6). Om een scherper beeld te krijgen van de bestaande samenwerkingsverbanden in de deelgemeente Feijenoord en de mogelijkheden om de samenwerking te verbeteren, heeft het Verwey-Jonker Instituut een onderzoek verricht.

De leidende vraag is:

Welke rol hebben de maatschappelijke organisaties in het bestrijden van armoede, op welke wijze wordt er door de maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord met elkaar en met de deelgemeente samengewerkt, en wat kan worden gedaan om de onderlinge samenwerking te verbeteren?

In deze rapportage doen we verslag van dit onderzoek. We laten zien wat er in de deelgemeente gebeurt als het gaat om samenwerking rondom armoedebestrijding en we gaan op zoek naar verbeterpunten. De bevindingen vormen belangrijke bouwstenen voor het op te stellen 'aanvalsplan armoedebestrijding' in de deelgemeente Feijenoord.

1.2 Methode en leeswijzer

Het onderzoek krijgt vorm via een digitale enquête onder 85 aangeschreven maatschappelijke organisaties in Feijenoord en zes diepte-interviews. De organisaties zijn geselecteerd door de deelgemeente Feijenoord. We besteden in deze

rapportage weinig aandacht aan cijfermatige achtergrondkenmerken van de armoedeproblematiek in de deelgemeente, aangezien de sociaal-wetenschappelijke onderzoeksafdeling van de gemeente Rotterdam hier reeds in voorziet via een aantal recente statistieken. Het gaat in dit deelonderzoek om het in kaart brengen van de lokale behoeften en wensen om de lokale samenwerking rondom het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting verder te stimuleren.

De volgende twee hoofdstukken gaan in op de bevindingen uit de digitale enquête. Hoofdstuk vier besteedt aandacht aan de uitkomsten van de diepte-interviews.

Hoofdstuk vijf eindigt met een korte samenvatting en de belangrijkste aanbevelingen voor de deelgemeente Feijenoord.

2 *Armoedebestrijding: de inzet van maatschappelijke organisaties*

2.1 *Het belang van het maatschappelijk middenveld*

De gemeente Rotterdam heeft een belangrijke taak als het gaat om het bestrijden van armoede. Met haar armoedebeleid en voorzieningen probeert de gemeente inkomensachterstanden tegen te gaan en tracht ze haar burgers zoveel mogelijk maatschappelijk te laten participeren, het liefst via betaalde arbeid (Gemeente Rotterdam, 2007). In een eerder onderzoek naar armoedebestrijding in Rotterdam (Nederland et al., 2010) blijkt dat de gemeente Rotterdam armoede vooral beschouwt als een situatie waarin mensen financieel kwetsbaar zijn. Dit betekent niet dat zij de armoedekwestie volledig reduceert tot het hebben van inkomensproblemen, armoede is immers een complexe sociale problematiek, maar wel dat ze het tegengaan van inkomensachterstand als centrale pijler in haar sociaal beleid heeft benoemd (Nederland et al., 2010). Moors en Libregts (2010) becijferen in dit kader dat ongeveer 64.000 Rotterdamse huishoudens over een inkomen beschikken dat niet hoger ligt dan 120% van het wettelijk minimumloon (WML) in 2006. In het eerste deel van deze rapportage zagen we al dat dergelijke financiële problematiek zich vooral in de deelgemeenten Charlois, Feijenoord en Delfshaven lijkt voor te doen.

Binnen de deelgemeente Feijenoord zijn het vooral de wijken Afrikaanderwijk en Feijenoord die er in de statistieken in negatieve zin uitspringen. In beide wijken bevinden meer dan 40% van alle huishoudens zich onder de inkomensgrens van 120% van het WML. Dit baart de bestuurders van de deelgemeente Feijenoord zorgen.

De komende jaren stelt Feijenoord daarom een Aanvalsplan Armoede op om armoede en sociale uitsluiting in de deelgemeente tegen te gaan. De deelgemeente Feijenoord kan dit echter niet alleen. De inzet van maatschappelijke organisaties (woningbouwcorporaties, bedrijfsleven, onderwijs, vrijwilligersorganisaties, zorginstellingen, particulier initiatief, et cetera) is bijzonder belangrijk om gezamenlijk tot oplossingen te komen om armoede te reduceren. Sommige mensen spreken ook wel van het ontwikkelen van ‘vitale coalities’ om problemen in de wijk tegen te gaan. Over deze maatschappelijk betrokken burgers en organisaties gaat het eerste empirische hoofdstuk van onze studie. Vragen die we behandelen zijn:

welke organisaties zijn in de deelgemeente Feijenoord actief als het gaat om het bestrijden van armoede, in welke wijken zijn ze actief en wat is het bereik van de verschillende initiatieven?

2.2 *Data en methode*

We hebben een internetenquête uitgezet onder 85 maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord. Deze lijst met potentiële respondenten is door de deelgemeente samengesteld. In januari 2011 zijn de organisaties benaderd met het verzoek om deel te nemen aan de internetenquête. De enquête bestaat uit 24 vragen. Bij het ontwikkelen van de vragenlijst is ruim aandacht besteed aan de begrijpelijkheid van de vraagstelling en antwoordkeuzen. Een week na openstelling van de vragenlijst is naar alle potentiële respondenten een reminder verzonden. Op 7 februari is de vragenlijst gesloten. In totaal hebben 46 respondenten de vragenlijst (bijna) volledig ingevuld. Dit betekent een respons van 54%. Dit is voor een internetenquête een vrij hoge score. Landelijk ligt het gemiddelde rond de 32% (zie De Leeuw, 2009). Een enkele organisatie heeft de internetenquête meerdere malen ingevuld, maar bij nadere inspectie bleek het om dermate verschillende afdelingen te gaan dat wij besloten hebben om alle respondenten in de analyse mee te nemen.

In totaal gaat het om 43 unieke organisaties die de enquête hebben ingevuld, waarvan ongeveer 60% van de organisaties door de deelgemeente structureel of per project wordt gesubsidieerd. Op basis van dit percentage kunnen we voorzichtig concluderen dat er geen duidelijke 'scheefheid' lijkt te zijn in de respons (zowel organisaties met een subsidierelatie als organisaties waarbij dit niet het geval is hebben aan het onderzoek deelgenomen).

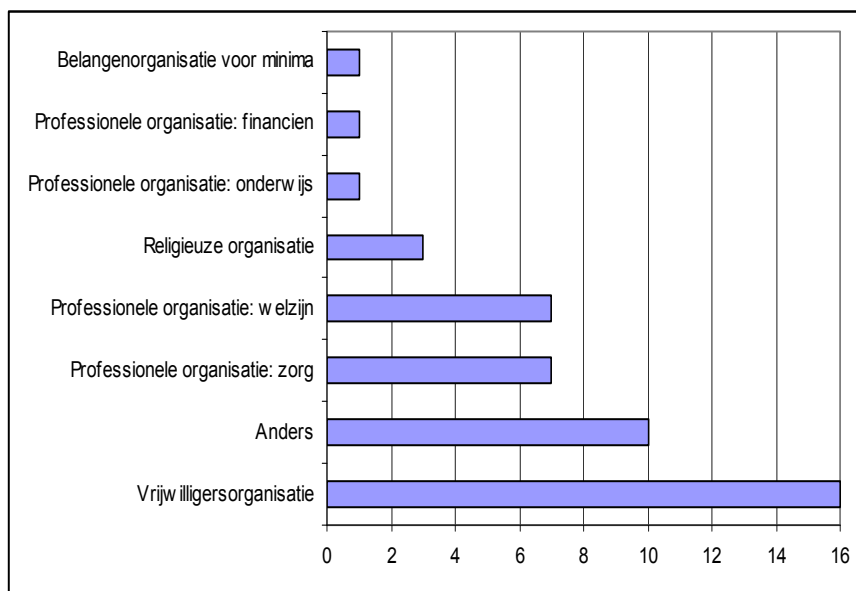
De wijze van dataverzameling (de gemeente heeft een lijst met contactgegevens samengesteld) maakt dat statistische veralgemening niet mogelijk is. Wel blijkt uit de diversiteit in type organisaties en de bovengemiddelde respons dat de empirische reikwijdte van de data in orde is. Anders gezegd; statistische representativiteit is weliswaar niet vast te stellen, maar alle type maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord zijn in de data vertegenwoordigd (zoals woningbouwcorporaties, onderwijs, bewonersorganisaties, religieuze instellingen, zorg- en welzijnsinstellingen, et cetera). Er is daarmee voldoende heterogeniteit in de samenstelling van de respondenten.

Hierna volgt een verslag van enkele beschrijvende analyses van de data. De open vragen zijn gecodeerd via begrippen die door de respondenten zelf zijn gebruikt bij de beantwoording van de vragen.

2.3 Over inzet en bereik

Wat voor type organisaties zijn in de deelgemeente Feijenoord actief als het gaat om het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting? In de internetenquête hebben we hier een aantal vragen over gesteld. Figuur 1 geeft een overzicht van het type organisatie dat de enquête heeft ingevuld. Uit de figuur blijkt de uiteenlopende inzet van maatschappelijke organisaties. De vragenlijst is het meest ingevuld door vrijwilligersorganisaties (16) en professionele organisaties in zorg en welzijn (beiden 7). Onder de categorie ‘anders’ vallen bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, bewonersorganisaties en belangenorganisaties voor mensen met een chronische beperking.

Figuur 1 Type maatschappelijke organisatie (N=46)

Activiteiten

Een belangrijk doel van deze maatschappelijke organisaties is het bestrijden van armoede. Om dit te realiseren kunnen ze op verschillende manieren actief zijn (zie tabel 1). De meeste organisaties houden zich bezig met het doorverwijzen naar de juiste instanties (39) en het signaleren van armoede (36). Er zijn hierbij geen grote verschillen waarneembaar tussen de verschillende organisaties. Ook het informeren van minima wordt veelvuldig naar voren gebracht (19). Dit laatste punt staat overigens relatief minder in de belangstelling van de professionele organisaties die zich bezig houden met welzijn (drie keer genoemd) en zorg (één keer genoemd). Activering (sociaal-cultureel, naar werk en/of naar participatie in persoonlijke

netwerken) is eveneens een belangrijk punt. Met het aanbieden van financiële hulp en schuldhulpverlening (vier maal genoemd) en hulp in natura (zes maal genoemd) hebben de ondervraagde organisaties minder ervaring².

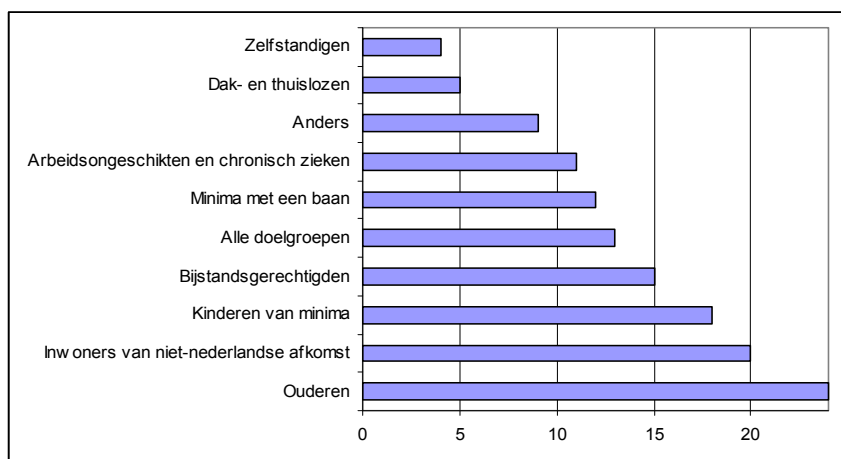
Tabel 1 Activiteiten maatschappelijke organisaties (N=46)

Doorverwijzen	39	Psychosociale hulpverlening	10
Signaleren	36	Gezondheidsbevordering	9
Informereren van minima	19	Collectieve belangenbehartiging	7
Activering naar participatie in persoonlijke netwerken	17	Hulp in natura	6
Meegaan naar organisaties	17	Schuldhulpverlening	4
Activering naar sociaal-culturele participatie	16	Financiële hulp	4
Activering naar opleiding/vrijwilligerswerk	15	Anders ¹	9
Begeleiding op financieel/administratief terrein	11		

Doelgroepen in de wijk

Over het algemeen richten de organisaties zich op een grote diversiteit aan doelgroepen (figuur 2). Ouderen (24), Inwoners van niet-Nederlandse afkomst (20) en kinderen van minima (18) zijn de meest genoemde doelgroepen waar de maatschappelijke organisaties zich op richten als het gaat om het bestrijden van armoede. Dertien respondenten geven in totaal aan dat ze zich op alle doelgroepen richten. Onder de categorie 'anders', ten slotte, vallen specifieke migrantengroepen, laagopgeleide vrouwen of alle bewoners in een specifieke wijk.

Figuur 2 Inzet van maatschappelijke organisaties naar doelgroep (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

2 Op verschillende vragen in de internetenquête zijn meerdere antwoorden mogelijk.

Naast een diversiteit aan maatschappelijke organisaties en een gevarieerde inzet richting verschillende doelgroepen, constateren we dat onze respondenten ook actief zijn in diverse wijken. Dit onderschrijft dat we met een voldoende heterogene dwarsdoorsnede van de maatschappelijke inzet in de deelgemeente Feijenoord in ons onderzoek te maken hebben. De meeste respondenten geven aan actief te zijn in de wijken Bloemhof (34 keer genoemd), Afrikaanderwijk (33), Hillesluis (30) en Feijenoord (27). Relatief minder organisaties zijn actief in de wijken Vreewijk (22), Katendrecht (20), Kop van Zuid (18) en het Noordereiland (17). In totaal dertien respondenten geven aan in alle wijken actief te zijn.

Bereik

De maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord bieden verschillende activiteiten en regelingen aan om minima in de deelgemeente te ondersteunen. Een belangrijke indicatie van het 'succes' van het maatschappelijk middenveld in Feijenoord is het totaal aantal personen, gezinnen en instellingen die via de verschillende activiteiten wordt bereikt. Dit bleek voor veel organisaties echter bijzonder lastig om in te schatten. Wanneer we de antwoorden van de internetenquête bekijken komen we vaak reacties tegen als 'niet nader aan te geven', 'onbekend', 'wij praten vooral', 'heel veel', 'cijfers nog niet bekend', 'iedereen die bij ons aanklopt' of 'heel Hillesluis'. Met andere woorden, gedetailleerde cijfers over de inzet van maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord zijn simpelweg niet voorhanden.

Op basis van de eerder gevonden grote mate van heterogeniteit naar activiteiten en doelgroepen in de verschillende wijken, kunnen we in ieder geval concluderen dat de maatschappelijke organisaties ertoe doen. Uit ons eerdere onderzoek naar armoedebestrijding in de gemeente Rotterdam kwam dit beeld ook al naar voren (Nederland et al., 2010). De maatschappelijke organisaties die wij toen spraken gaven aan bijzonder tevreden te zijn over de (gezamenlijke) inzet om armoede in de gemeente Rotterdam te bestrijden. Volgens de gegevens in de enquête blijkt dit inderdaad niet zonder reden te zijn.

Het volgende hoofdstuk gaat specifiek in op de vraag of en zo ja, op welke wijze de maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord elkaar én de deelgemeente Feijenoord weten te vinden.

2.4 *Discussie*

Maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord werken hard aan de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. Dit gebeurt via een veelheid aan activiteiten gericht op een al even zo grote diversiteit van doelgroepen. Ook hebben we gezien dat de maatschappelijke organisaties actief zijn in verschillende wijken, waaronder de 'aandachtsgebieden' Afrikaanderwijk en Feijenoord. Dat de organisaties minder activiteiten ontwikkelen in de Kop van Zuid en het Noordereiland is niet verrassend, gezien de problemen daar op papier minder urgent zijn. De maatschappelijke organisaties lijken de minima in Feijenoord bovendien goed in het blikveld te hebben, gezien de hoge diversiteit van haar activiteiten in alle afzonderlijke wijken in de deelgemeente. De inzet van het maatschappelijke middenveld is dan ook onontbeerlijk als het gaat om armoedebestrijding. Dit komt het best tot haar recht als de organisaties met elkaar samenwerken. Er wordt in dit kader ook wel gesproken over het belang van 'vitale coalities' of 'lokale netwerken' van maatschappelijke partijen rondom armoedebestrijding. Via een integrale samenwerking kan de stedelijke problematiek in de deelgemeente het beste worden aangepakt, zo is de algemene verwachting (zie bijvoorbeeld De Graauw en Hu, 2009). Over samenwerking op het gebied van armoede en sociale uitsluiting gaat het volgende hoofdstuk.

3 *Armoedebestrijding: samenwerkingsverbanden*

3.1 *Samenwerking in de deelgemeente*

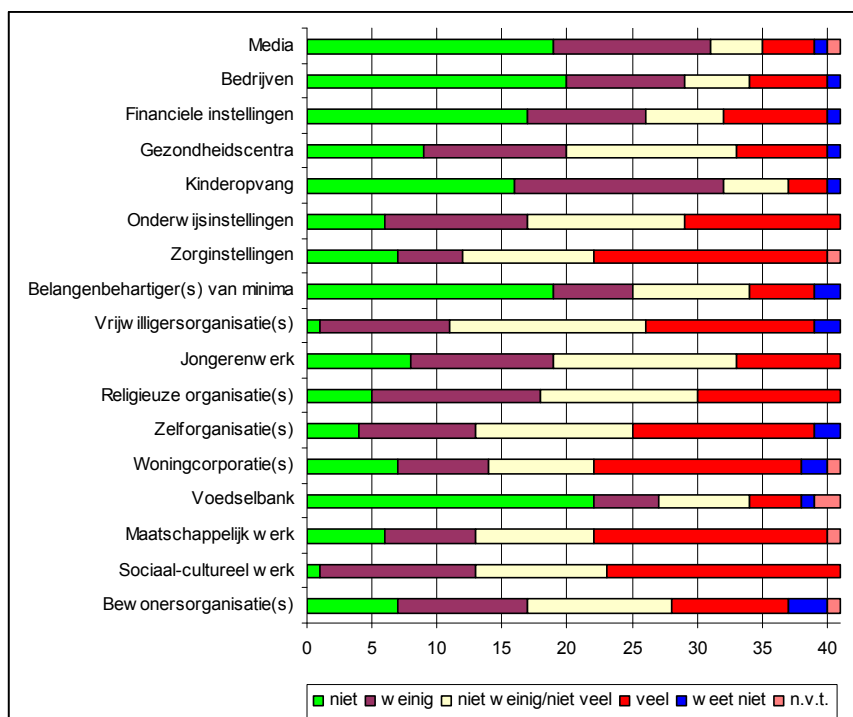
Het aanpakken van complexe sociale problemen doe je niet alleen. Gemeente, politie, onderwijs, zorg- en welzijnsinstellingen, vrijwilligersorganisaties en andere instellingen die zich bezig houden met armoedebestrijding moeten daarom de handen ineenslaan om armoede tegen te gaan. In dit hoofdstuk gaan we in op de bestaande lokale samenwerkingsverbanden tussen de maatschappelijke organisaties onderling en met de deelgemeente Feijenoord. Dit onderzoek laat in ieder geval zien dat er al veel gebeurt: maar liefst 41 van de 46 respondenten (89%) geven bijvoorbeeld aan met andere maatschappelijke organisaties op het gebied van armoede en sociale uitsluiting samen te werken in de deelgemeente Feijenoord.

3.2 *Samenwerking tussen maatschappelijke organisaties*

We hebben gezien dat de maatschappelijke organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld veelal met elkaar samenwerken. De betrokken organisaties zijn vervolgens bevraagd naar het type organisatie waar ze mee samenwerken (figuur 3). De bevroegde organisaties werken veel samen met het sociaal-cultureel werk, zorginstellingen en het maatschappelijk werk (allen 18 maal genoemd). Met woningbouwcorporaties (16 keer genoemd) en zelforganisaties (14 keer genoemd) wordt eveneens bovengemiddeld samengewerkt. Wat opvalt is dat er nauwelijks met het bedrijfsleven wordt samengewerkt. ‘Slechts’ zes respondenten geven aan dit vaak te doen. Dit lijkt ons een gemiste kans. Bedrijven kunnen immers materiële en financiële middelen rondom armoedebestrijding beschikbaar stellen aan maatschappelijke organisaties, maar ze zijn ook van groot belang in het kader van het aanbieden van stage- of leer-werkplekken. Enigszins verbazend is ook de relatief lage samenwerking met de Voedselbank; vier organisaties geven aan intensief met de Voedselbank samen te werken³.

3 We hebben enkele respondenten met dit gegeven geconfronteerd. Volgens de geïnterviewden is het relatief gebrekkige contact tussen de Voedselbank en andere maatschappelijke organisaties ‘historisch zo gegroeid’.

Figuur 3 Samenwerking met andere maatschappelijke organisaties (N=41)

Activiteiten

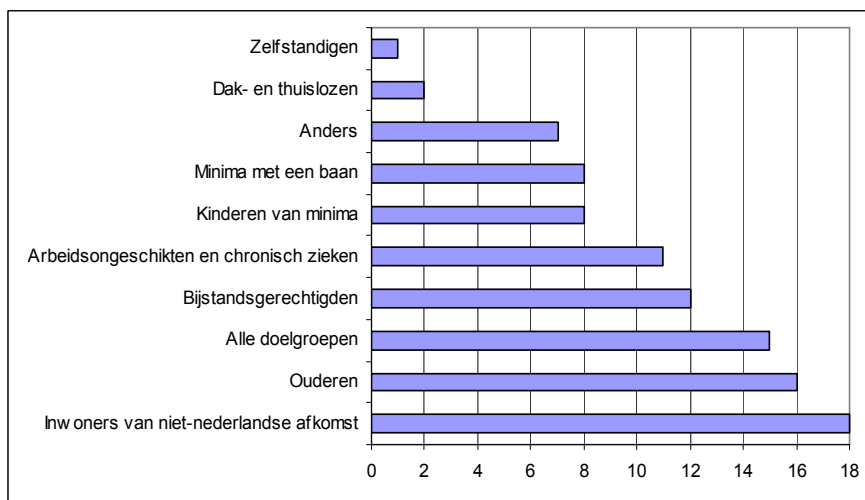
Als het gaat om de onderlinge samenwerking, constateren we dat er vooral wordt samengewerkt rondom het doorverwijzen (door 38 van de 41 respondenten genoemd), het uitwisselen van informatie (door 37 respondenten genoemd) en het overleggen over individuele cases (door 28 respondenten genoemd). Een enigszins opvallend punt is dat de organisaties maar relatief weinig van elkaars deskundigheid gebruik maken (door 7 respondenten genoemd). De uitwisseling van lokale kennis en ervaringen kan echter wel degelijk een belangrijke voorwaarde zijn om de activiteiten verder te professionaliseren. Dit betekent in onze beleving niet het ontwikkelen van nieuwe projectgroepen, maar het zoveel mogelijk aansluiten op bestaande initiatieven en lokale samenwerkingsverbanden. De vraag wat de verschillende organisaties van elkaar kunnen leren staat hierbij centraal.

Doelgroepen

De organisaties die aan het onderzoek hebben deelgenomen geven aan zich via samenwerking te richten op uiteenlopende doelgroepen (figuur 4). In totaal vijftien respondenten geven aan zich te richten op alle doelgroepen. Daarnaast scoren inwoners van niet-Nederlandse afkomst (18 maal genoemd) en ouderen (16 maal genoemd) vrij hoog. We zien dus dat de samenwerking zich concentreert rondom

de doelgroepen die we al eerder in deze studie tegenkwamen: ouderen en inwoners van niet-Nederlandse afkomst. Dit lijken de belangrijkste groepen te zijn als het gaat om armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord.

Figuur 4 Samenwerking gericht op type doelgroep (N=41)

Samenwerkingsverbanden in het veld

Onze respondenten geven aan deel te nemen aan verschillende lokale samenwerkingsverbanden als het gaat om het bestrijden van armoede in de deelgemeente. In totaal 28 van de 46 respondenten geeft aan met andere partners een lokaal samenwerkingsverband te vormen. Bij nadere inspectie van de data blijkt echter dat verschillende respondenten niet altijd de naam van een lokaal samenwerkingsverband maar de naam van een generieke instelling ('met een woningbouwcorporatie' of: 'de GGD'), locatie ('het buurthuis'), een individueel project ('project buurtvaders') of een overheidsinstantie ('de deelgemeente') hebben opgegeven.

Desalniettemin zijn er wel degelijk een aantal lokale verbanden zichtbaar. De respondenten noemen onder meer: lokale zorgnetwerken, het Platform Vreewijk, het netwerk Samen Een in Feijenoord, 'Oleander Bloeit', het Vrouwennetwerk in de wijk Bloemhof, samenwerkingsverbanden op het Werkplein, RoSA! en/of samenwerking rondom het Vraagwijzerloket. Het veld vindt dat de samenwerking in het algemeen de gewenste doelen bereikt, terwijl in een aantal andere gevallen de samenwerking pas net gestart is.

We hebben de maatschappelijke organisatie ook gevraagd naar hun behoefte om meer met elkaar samen te werken. We signaleren dat deze behoefte bijzonder groot is. In totaal 32 van de 46 respondenten (70%) geven aan dat meer samenwerking hard nodig is. Er worden verschillende partners genoemd waarmee meer samenwerking gewenst is. Zo bestaat de behoefte om meer met de deelgemeente

samen te werken rondom het herkennen van armoede en het gericht bestrijden van sociale uitsluiting. Het vroegtijdig signaleren van armoede en voorkomen van een sociaal isolement wordt ook genoemd in relatie tot de dienst Sociale Zaken en in relatie tot de Stichting Welzijn Feijenoord, de Voedselbank en woningbouwcorporaties. Via een intensievere samenwerking met het sociaal-cultureel werk kunnen ouderen mogelijk meer maatschappelijk participeren en via lokale zorgnetwerken kan wellicht meer aandacht ontstaan voor integraal gezondheidsbeleid waarbij gezondheidsbevordering én participatie voorop staan. Uit al deze voorbeelden blijkt dat het veld ideeën genoeg heeft om in de toekomst ‘door te pakken’, zoals een van de respondenten het verwoordde.

Suggesties voor verbetering

Een belangrijke vraag is hoe de samenwerking in de praktijk verbeterd kan worden. De deelnemers aan de internetenquête geven de volgende voorbeelden:

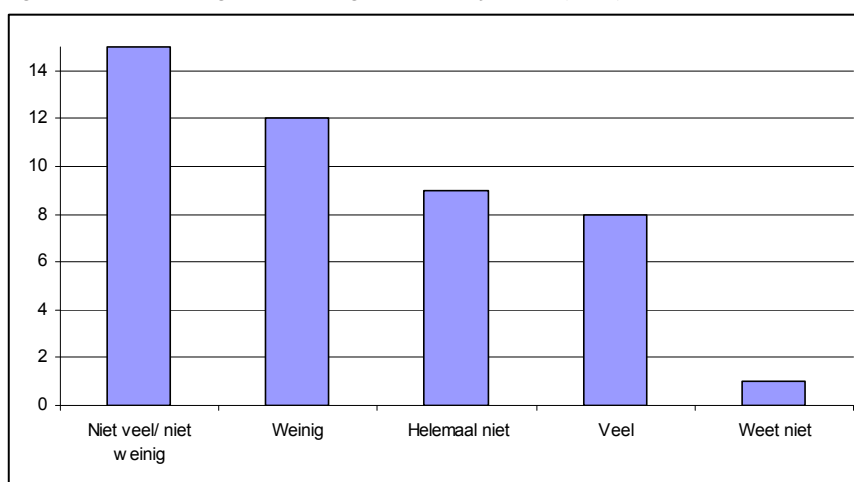
- Meer ketensamenwerking in de deelgemeente (‘te versnipperd’).
- Een betere onderlinge communicatie.
- Meer kennisdeling (‘wat doet iedereen?’).
- Een breed platform rondom armoedebestrijding oprichten (‘meer netwerken met elkaar’).
- Meer aandacht voor de aanwezige kennis bij zelforganisaties.
- Gerichtte samenwerking via het benoemen van thema’s.
- Tweejaarlijkse bijeenkomsten organiseren rondom armoedebestrijding.
- Doorontwikkeling van de Vraagwijzer.

De bovengenoemde suggesties wijzen erop dat meer samenwerking in het veld is gewenst. De deelgemeente kan hierbij, via het aanvalsplan armoedebestrijding, de regie nemen om partijen bij elkaar te brengen en ze waar nodig te faciliteren. De plannen om meer en beter met elkaar te gaan samenwerken moeten wel een lange termijn karakter krijgen. Een tweejaarlijkse conferentie is in dit kader een relevant pleidooi van een van de respondenten. Hierdoor ontstaat draagvlak en betrokkenheid in het veld. Het gemeenschappelijke aangrijpingspunt is het bestrijden van armoede waarbij rond bepaalde thema’s of doelgroepen, zoals ‘ouderen’ en/of ‘allochtone Nederlanders’, specifieke ketens kunnen ontstaan. Voor de langere termijn kunnen bijvoorbeeld ook portals worden ontwikkeld, waarop de diverse partners actief hun succesvolle praktijkinterventies, vragen en ervaringen delen met anderen.

3.3 *Samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en de deelgemeente Feijenoord*

Bij de samenwerking tussen de maatschappelijke organisaties en de deelgemeente Feijenoord vallen een aantal zaken op. Zo geven vijftien respondenten aan niet veel en niet weinig met de deelgemeente samen te werken, twaalf organisaties doen dit zelfs weinig. Acht van de respondenten zeggen wel veel samen te werken (figuur 5). Ook op dit terrein lijkt op het eerste gezicht derhalve nog verbetering mogelijk.

Figuur 5 Samenwerking met de deelgemeente Feijenoord (N=45)

Tevredenheid en suggesties voor verbetering

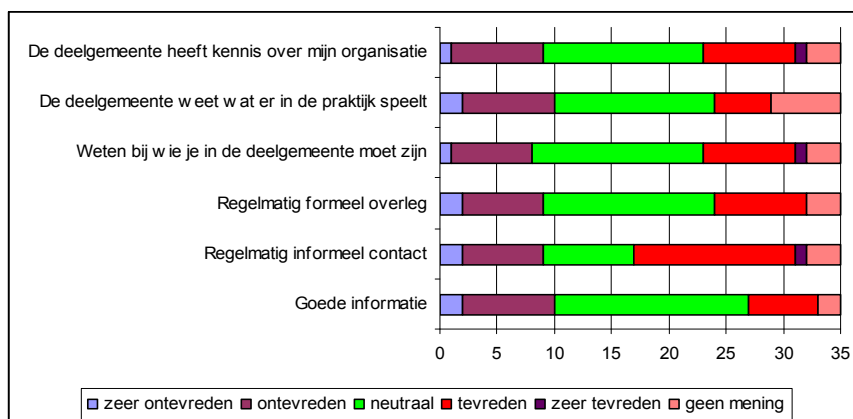
De relatief lage mate van samenwerking met de deelgemeente wordt door de organisaties in het algemeen als problematisch ervaren. Bijna 87% van alle respondenten geeft aan dat meer samenwerking met de deelgemeente en/of andere gemeentelijke diensten wenselijk is.

Figuur 6 geeft vervolgens een overzicht van de mate waarin de maatschappelijke organisaties tevreden zijn met de samenwerking met de deelgemeente. Deze vraag is door 35 respondenten ingevuld. Het minst tevreden zijn de respondenten over de volgende aspecten:

- Goed geïnformeerd worden door de deelgemeente (circa 29% is hier (zeer) ontevreden over);
- De mate waarin de deelgemeente weet wat er in de praktijk van armoede en sociale uitsluiting speelt (circa 29% is hier (zeer) ontevreden over).

In de meeste gevallen nemen de respondenten een neutrale houding aan. Het meest zijn ze te spreken over de mate waarin de deelgemeente informeel contact heeft met maatschappelijke organisaties (circa 43% is hier (zeer)tevreden over).

Figuur 6 Tevredenheid over de samenwerking met de deelgemeente Feijenoord (N=35)

De maatschappelijke organisaties wensen vooral meer samenwerking met de deelgemeente als het gaat om het vroegtijdig signaleren van armoedeproblemen (door 30 van de 38 respondenten genoemd), het doorverwijzen (26 maal genoemd) en het bieden van begeleiding op financieel terrein (23 maal genoemd). Daarnaast valt op dat ook samenwerking rondom activering naar participatie (in persoonlijke netwerken en sociaal-cultureel) hoog op de verlanglijst staan (beiden 20 maal genoemd).

Tot slot hebben we de respondenten gevraagd naar suggesties om de samenwerking met de deelgemeente op het gebied van armoedebestrijding te verbeteren. Ze geven verschillende concrete punten aan ter overweging:

- Het gezamenlijk opzetten van netwerken.
- Het integraal ontwikkelen van projecten en aanpakken.
- Elkaar meer betrekken bij de ontwikkeling van een visie.
- Doelmatiger overleg met een visie.
- Het aan elkaar laten weten wie wat doet.
- Met elkaar in gesprek gaan hoe partijen elkaar kunnen versterken.
- Meer een open dialoog.
- Ontwikkeling van een ketenaanpak.
- Wij hebben projecten maar hebben ondersteuning nodig (financieel en materieel).

De resultaten laten zien dat de maatschappelijke organisaties heel concreet zijn in hun wensen naar de deelgemeente toe. Kort samengevat: weet elkaar beter te vinden, wissel onderling ervaringen uit en zet trajecten niet ad hoc maar integraal op.

3.4 *Discussie*

Om hardnekkige armoedeproblemen aan te kunnen pakken is samenwerking vereist: zowel tussen maatschappelijke organisaties als samenwerking met de deelgemeente. Aan de maatschappelijke organisaties die hebben deelgenomen aan ons onderzoek zijn verschillende vragen gesteld rondom het onderwerp samenwerking in de deelgemeente Feijenoord. Concluderend vallen een aantal zaken op. We zien dat er in het algemeen al veel met elkaar wordt samengewerkt, vooral gericht op de doelgroepen allochtone Nederlanders en ouderen. Een groot aantal respondenten geeft in dit kader aan reeds met andere organisaties samen te werken. In die zin weten organisaties elkaar dus te vinden.

Tegelijkertijd is er nog een wereld te winnen. De ruime meerderheid van de respondenten (70%) zegt behoefte te hebben aan meer samenwerking met anderen. Dit lijkt vooral gewenst in het kader van een vroegtijdige signalering en preventie van armoede. Een ander belangrijk verbeterpunt heeft te maken met het gebrekkige contact met het bedrijfsleven. ‘Slechts’ zes respondenten geven aan de weg naar de ondernemers te vinden. Dit is in onze optiek een gemiste kans. Armoede is een zaak van iedereen in de deelgemeente, ook van het bedrijfsleven. Wij adviseren het maatschappelijk middenveld dan ook om samen met het bedrijfsleven lokale coalities te formeren. Voor het bedrijfsleven is dit interessant in het kader van het maatschappelijk verantwoord ondernemen, terwijl maatschappelijke organisaties kunnen profiteren van de know-how en middeleninzet van de ondernemers. Een andere element dat volgens ons verbetering behoeft, is het steviger inzetten op deskundigheidsbevordering. Dit lijkt nog maar mondjesmaat te gebeuren. Door van elkaars kennis te profiteren hoeft het wiel niet voortdurend opnieuw te worden uitgevonden. Kennis van anderen, zoals bij de zelforganisaties, draagt bovendien bij aan het succes van (op te zetten) interventies.

Intensiever en gericht samenwerken met de deelgemeente is een ander opvallend geluid uit het veld. In totaal 87% van de respondenten heeft deze behoefte. De gegevens uit de enquête en de specifieke aangedragen suggesties voor verbetering wijzen op een behoefte aan meer én tegelijkertijd minder versnipperde samenwerkingsverbanden. Er wordt in dit kader bijvoorbeeld een beroep gedaan op de deelgemeente Feijenoord om te zorgen voor meer ketensamenwerking en/of de ontwikkeling van een breed platform rondom armoedebestrijding. Binnen een dergelijk platform kunnen mogelijk verschillende ‘business cases’ worden benoemd waar de integrale samenwerking zich op richt, zoals op ‘ouderen’, ‘kinderen’ of ‘chronisch zieken’. Dit soort ideeën zijn relevante bouwstenen om tijdens de conferentie rondom het aanvalsplan armoedebestrijding verder over door te denken.

De Joubertstraat (F. Dekker)

4 *Armoedebestrijding: met een blik op de toekomst*

4.1 *Inleiding*

In de voorgaande hoofdstukken is gerapporteerd over de bevindingen van de internetenquête. In dit hoofdstuk staan de diepte-interviews en een drietal open vragen van de internetenquête centraal. We hebben voor dit kwalitatieve onderzoeksdeel gekozen om onze beschrijvende analyses te verdiepen. Door de resultaten van de verschillende onderzoeksmethoden samen te brengen, kan de validiteit van deze studie worden vergroot. Voorbeelden van verdiepende vragen zijn: wat zou de deelgemeente moeten doen om de armoedeproblematiek te verminderen, tegen welke knelpunten lopen maatschappelijke organisaties aan en welke voorstellen bestaan er om dergelijke problemen op te lossen? De gesprekken duurden gemiddeld 45 tot 60 minuten. De interviews en open vragen van de enquête zijn verwerkt (en vervolgens gearhiveerd) via codes die aan de tekstfragmenten zijn gekoppeld. Voorbeelden van dergelijke codes van tekstfragmenten zijn: ‘samenwerking met deelgemeente’ of ‘kennisdeling’. De belangrijkste bevindingen zijn in dit hoofdstuk opgenomen.

4.2 *Wensen voor armoedebestrijding*

Bestaande knelpunten

Onze gesprekspartners omschrijven een inmiddels herkenbaar verhaal: de deelgemeente Feijenoord kampt met ‘klassieke’ grootstedelijke problemen zoals armoede, problemen op het gebied van veiligheid, uitkeringsafhankelijkheid en voortijdige schooluitval. Er zijn volgens de respondenten verschillende knelpunten als het gaat om de bestrijding van deze problemen. Naast de eerder gesignaleerde behoefte om meer met elkaar samen te werken, kampen verschillende organisaties met onvoldoende middelen (ruimtegebrek, vervoer, financiën). Ook de door het kabinet en de gemeente aangekondigde bezuinigingen op het armoedebeleid worden genoemd. Tevens wensen verschillende personen meer aandacht voor de financiering van duurzame projecten in plaats van kortlopende initiatieven en zijn een aantal van mening dat bepaalde doelgroepen nog steeds onvoldoende worden bereikt, zoals allochtone Nederlanders. Op dit thema is meer aandacht vereist. Een van de personen die we hebben geïnterviewd zegt hier het volgende over:

'In Bloemhof zijn het de ouderen en mensen van allochtone afkomst die in zwaar weer verkeren. Er zijn wel 100 mogelijkheden om een regeling zoals bijzondere bijstand aan te vragen, maar mensen weten niet hoe ze dat moeten doen. (...) Hoe bereik je ze? In Bloemhof-Noord hebben we een keer een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd, dan komen er zes mensen opdagen. Mensen schamen zich of denken van dat is toch niet voor mij bedoeld. Een andere reden is dat er een groot wantrouwen is naar de overheid.'

Tijdens de diepte-interviews wordt ook duidelijk dat de deelgemeente Feijenoord te maken heeft met de instroom van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese landen. Het gaat dan vooral om Polen en Bulgaren. Deze groepen mogen zich na toetreding tot de Europese Unie in 2007 weliswaar vrij in Nederland vestigen, maar verschillende groepen hebben (voorlopig) nog wel degelijk een werkvergunning nodig, zoals de (overwegend laaggeschoolde) Bulgaarse arbeidsmigranten. In de praktijk is dit volgens een van onze gesprekspartners overigens lang niet altijd het geval, met verschillende problemen voor de wijk als gevolg:

'Verschillende groepen migranten hebben momenteel helemaal geen werk en dus geen inkomen. Dat is een groot probleem. Je ziet het ook in de huisvesting terug. Er zijn groepen die de woningen hebben opgekocht en veel te veel migranten in een woning laten wonen. Dit is niet goed voor de leefbaarheid in de wijk.'

Twee van de personen die wij spraken plaatsen de kanttekening dat de deelgemeente nog altijd onvoldoende zicht heeft op de positie van kansarme migranten in de deelgemeente. Ze dringen er beiden dan ook op aan om hier tijdens het congres rondom armoedebestrijding aandacht aan te schenken. In de beleving van onze gesprekspartners behoeft een aanverwant thema eveneens extra aandacht:

'Het is belangrijk dat de deelgemeente in beeld heeft welke informele netwerken er zijn (...), zodat hierop kan worden aangesloten met de reguliere voorzieningen (...). De deelgemeente moet regie nemen in het samenbrengen van de formele en informele zorg. Zodra dit staat kan ze zich eventueel terugtrekken.'

Om hardnekkige problemen zoals armoede te voorkomen, is dus informatie nodig over wie wat doet in de deelgemeente. Alleen als dat duidelijk is kan worden aangesloten op bestaande samenwerkingsverbanden en/of kunnen nieuwe netwerken worden ontwikkeld.

Oplossingen en de rol van de deelgemeente

Wanneer we met een aantal personen spreken over mogelijke oplossingen om armoede en verloedering in de deelgemeente tegen te gaan, reageert iedereen positief op het idee van een 'aanvalsplan armoedebestrijding'. De algemene beleving is dat de problematiek in de deelgemeente hoog is en dat er te lang

onvoldoende naar het veld is geluisterd. Sommige gesprekspartners melden ons zelfs dat in hun beleving de deelgemeente *'eerder niet op ons zat te wachten'*. Ook is iemand van mening dat het in het verleden ontbrak aan een duidelijke visie als het gaat om de aanpak van armoede in de deelgemeente Feijenoord. Het huidige idee om de handen ineen te slaan wordt dan ook zonder uitzondering als bijzonder positief ervaren.

In de internetenquête vragen we onder andere naar wat maatschappelijke organisaties van de deelgemeente Feijenoord in de toekomst verwachten als het gaat om het verminderen van de armoedeproblematiek en om het oplossen van de eerder beschreven knelpunten. De respondenten schetsen desgevraagd een beeld waarbij de deelgemeente vooral faciliteert en de professionals en uitvoerders de ruimte krijgen. De deelgemeente wordt door verschillende personen getypeerd in termen als 'regisseur', 'aanjager' of 'de instantie die faciliteert'. In de beleving van de maatschappelijke organisaties is het de deelgemeente die samen met het maatschappelijk middenveld op zoek moet gaan naar 'een nieuwe structuur', zonder dat dit verzandt in allerlei tijdrovende, nieuwe overlegvormen. In andere woorden: het is aan de deelgemeente Feijenoord om integrale samenwerking te coördineren en het veld vervolgens haar werk te laten doen. De betrokken organisaties geven wel aan dat de deelgemeente oog dient te houden voor de bewaking van het proces. Iemand oppert in dit verband: *'het opzetten van een monitor'*, terwijl ook het formuleren van duidelijke (prestatie-) afspraken als een aandachtspunt wordt gezien (*'zo weet iedereen waar hij aan toe is'*). Het is duidelijk dat het veld niet zit te wachten op tijdelijke oplossingen, maar om duurzame antwoorden op duurzame problemen: *'als het hele circus over vier jaar weer begint dan word ik daar niet vrolijk van'*.

De vraag is hoe de deelgemeente dit alles moet aanpakken. Het lijkt ons dat de oprichting van een taskforce armoedebestrijding wat dat betreft een mooi initiatief is, dat direct lijkt te beantwoorden aan de vragen uit het veld. De opzet van een monitor en het benoemen van heldere doelstellingen zijn andere directe aangrijpingspunten voor de toekomst. Er zijn daarnaast wederom respondenten die refereren aan het belang om meer van elkaars kennis gebruik te maken. In dit kader komen in het bijzonder de zelforganisaties ter sprake. Er wordt aangegeven dat deze organisaties bij uitstek beschikken over kennis die op dit moment nog onvoldoende wordt aangeboord, of zoals deze persoon het verwoordt:

'Wat ik van de deelgemeente verwacht? Dat we beter naar elkaar luisteren en slagvaardiger te werk gaan. Als wij als bewonersgroep iets signaleren, zoals drankoverlast en criminaliteit op het plein, dan verwacht je dat er ook iets aan gedaan wordt. Ook denk ik dat bij de zelforganisaties veel kennis zit waar veel te weinig mee

gebeurt. (...) Het is tijd om de gebaande paden zoals het lukraak slopen van woningen los te laten en op zoek te gaan naar nieuwe en vooral gezamenlijke activiteiten.'

Met het bovenstaande citaat wordt ook bedoeld dat nieuwe aanpakken en initiatieven vereist zijn, waarbij professionals en maatschappelijke instellingen de handen ineenslaan. Het voorbeeld van stedelijke herstructureringsprojecten van zogenaamde probleemwijken (en menging van bevolkingsgroepen) lijkt in de beleving van de aangehaalde gesprekspartner eerder een exemplarisch voorbeeld van 'oud' en 'ad hoc' beleid, dat ook in de wetenschappelijke praktijk de laatste jaren steeds meer ter discussie is komen te staan (vergelijk bijvoorbeeld Sykes, 2011; of het betoog van Schillemans & Verhagen, 2005).

Ook een andere geïnterviewde benadrukt het belang van het benutten van de kennis en ervaring van mensen vanuit de wijk die doelgroepen individueel kunnen aanspreken:

'Je hebt mensen uit het veld nodig wil armoedebestrijding slagen. Dat kan niet aanbodgericht. () wij werken onder meer met 20 à 30 stagiairs uit het mbo en hbo. Zij komen ook uit de wijk, kennen de mensen en zijn meertalig. Sinds hun komst is ons bereik omhoog geschoten. Kijk dat zijn de ambassadeurs waar je het van moet hebben. Die moet je vanuit de deelgemeente ondersteunen.'

De noodzaak om met verschillende personen en instanties gebiedsgericht te werken is een ander geluid dat we tijdens de gesprekken tegenkwamen. Het maatschappelijk middenveld heeft dit in een aantal gevallen al zelf goed opgepakt:

'Het is verstandig om in te zetten op gebiedsgericht werken. Je moet daar werken waar de problemen het grootst zijn. Wij zijn hier al mee bezig. Scholen in de wijk, moskeeën en sociaal-cultureel werk praten samen over de problematiek. We wisselen dan methodieken uit, signaleren problemen en verwijzen door. () We proberen om mensen zoveel mogelijk in het gareel te krijgen en te laten participeren. Als we bijvoorbeeld zien dat bepaalde speeltuinen in het weekend dicht zijn, dan kun je mensen proberen te activeren om zelf de deuren te openen.'

Om het tegengaan van armoede en onveiligheid in de deelgemeente tegen te gaan is het volgens diverse gesprekspartners van belang dat de deelgemeente de betrokkenen in de betreffende wijken zoveel mogelijk bij elkaar brengt en ondersteunt daar waar dat nodig is. Wat dat betreft zijn de geïnterviewden van mening dat het huidige deelgemeentebestuur goed begrijpt dat samenwerking en vooral gerichte interventies vereist zijn. Of zoals een respondent het verwoordt: 'niet alleen praten, maar nu gewoon doen'.

In het huidige tijdsbeeld van gemeentelijke bezuinigingen op armoedebestrijding is het de vraag of verschillende oplossingen niet onder druk komen te staan. Volgens meerdere respondenten hoeft dit niet per definitie het geval te zijn. In hun beleving gaat het er eerder om dat de deelgemeente probeert om dwarsverbanden te leggen tussen organisaties en de bestaande netwerken in de deelgemeente inzichtelijker te krijgen. In essentie gaat het volgens sommige respondenten om het volgende:

'Het is heel belangrijk om de bestaande structuren in wijken in beeld te brengen. Dat kan beter. Ik geef je een voorbeeld. Hier tegenover zit een fysiotherapeut en wij bieden bewegingsactiviteiten aan. Als je van elkaars bestaan op de hoogte bent kun je van elkaars kennis profiteren en mensen naar elkaar doorverwijzen (...) In de kern gaat het om het leggen van verbindingen tussen de professionele en informele ondersteuning.'

Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van de toekomstige armoedeaanpak is volgens de bovenstaande respondent dan ook dat de deelgemeente de regie oppakt om maatschappelijke organisaties en instanties beter in kaart te brengen. Hier is door de deelgemeente op te sturen:

'Vraag aan de organisaties om bijvoorbeeld jaarlijks de doelgroepen die ze in de wijk bereiken en de netwerken en samenwerkingsverbanden waar ze deel van uitmaken, te rapporteren (...) dat is centrale informatie.'

Het inzichtelijk krijgen van de bestaande samenwerkingsstructuren is volgens de respondenten een belangrijk aspect om gezamenlijk over door te denken. Tenslotte kwamen we ook tijdens de interviews de gedachte tegen dat het lokale bedrijfsleven meer als een natuurlijke partner moet worden gezien: *'dit doen we veel te weinig. We moeten met elkaar samenwerken. De deelgemeente, ondernemers en welzijnsinstellingen.'*

Dat veel van de mogelijkheden tot verbetering gelijkenis vertonen met de bevindingen uit de internetenquête wijst erop dat we met breed gedragen aandachtspunten te maken hebben. In de slotparagraaf lichten we deze punten nog even kort toe.

4.3 *Discussie*

In dit hoofdstuk is verslag gedaan van de interviews met een zestal vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties in de deelgemeente Feijenoord. Het doel van deze gesprekken is om te zien of de verschillende onderzoeksmethoden dezelfde uitkomsten genereren en om suggesties voor verbetering bloot te leggen. Deze opzet is gelukt. We komen herkenbare geluiden tegen als het gaat om de ervaren problematiek in de deelgemeente en de roep om een meer intensieve

samenwerking. Volgens de geïnterviewden moet de deelgemeente zich vooral positioneren als een 'regisseur'. Het is haar taak om inzicht te hebben welke partijen in de wijk actief zijn om ze vervolgens bij elkaar te brengen rondom een gemeenschappelijk doel: armoedebestrijding. Activiteiten in de wijk mogen ook best (meer) worden gemonitord. Door naar de tussentijdse resultaten te kijken (aantallen bezoekers, aantallen activeringsgesprekken, de (moeilijk bereikbare) doelgroepen die de organisaties bedienen, stappen op de participatieladder, de geboekte gezondheidsresultaten, het aantal opgestarte samenwerkingsverbanden, et cetera) kan de balans opgemaakt worden welke instanties en activiteiten 'werken'. Het is aan de deelgemeente om deze 'succesverhalen' voldoende te faciliteren in randvoorwaardelijke zin en successen zoveel mogelijk uit te rollen. Naast een hernieuwde aanpak voor de deelgemeente dient ook het maatschappelijk middenveld zich opnieuw te positioneren. Ze kan nog meer dan nu het geval is bruggen slaan naar andere instanties en het bedrijfsleven. Mensen vanuit de wijk zijn hierbij de onmisbare schakels tussen maatschappelijke organisaties en de wijkbewoners.

Het slothoofdstuk brengt de belangrijkste conclusies uit de studie in kaart.

De Afrikaanderwijk (F. Dekker)

5 *Samenvatting en discussie*

5.1 *Inleiding*

Het centrale onderwerp van deze studie is de sociale problematiek in de deelgemeente Feijenoord. Dat de problematiek urgent is blijkt wel uit de diverse lokale nota's en statistieken op dit terrein. Ondanks alle activiteiten blijft armoede en sociale uitsluiting een hardnekkig knelpunt. Ook omvangrijke investeringsprogramma's zoals het 'Pact op Zuid' lijken wat dat betreft nog onvoldoende haar vruchten af te werpen (zie Spierings en Meuwisse, 2010). De deelgemeente staat daarom voor ogen om hier in de nabije toekomst verandering in aan te brengen. In het kader van het opstellen van het 'aanvalsplan armoedebestrijding' hebben we de centrale vraag gesteld op welke wijze er door het maatschappelijke middenveld onderling en met de deelgemeente wordt samengewerkt en wat kan worden gedaan om dit in de toekomst te verbeteren. Na het verzamelen en analyseren van verschillende databronnen geeft dit hoofdstuk antwoord op de centrale vraagstelling.

5.2 *De deelgemeente Feijenoord*

Wat zijn voor de deelgemeente Feijenoord concrete aanknopingspunten als het gaat om het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting? Uit het onderzoek blijkt dat op drie thema's de meeste winst te boeken is, te weten via: een 'integrale beleidsvoering', een 'wijkgerichte ondersteuning en facilitering' en 'het evalueren van activiteiten'.

Integrale beleidsvoering

Er lijkt al bijzonder veel aan armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord te gebeuren, maar is het aanbod redelijk versnipperd. Effectief armoedebeleid valt of staat met het betrekken van zoveel mogelijk verschillende partners en beleidsterreinen. Voor de deelgemeente betekent dit op beleidsniveau bijvoorbeeld het leggen van dwarsverbanden tussen de terreinen gezondheidsbevordering, welzijn, onderwijs, ruimtelijke ordening en maatschappelijke participatie. Wat het praktijkveld betreft zou de deelgemeente in het kader van het 'aanvalsplan armoedebestrijding' bijvoorbeeld concrete 'business cases' kunnen benoemen in de wijk, zoals rond de groepen 'ouderen' of 'niet-westerse migranten'. Alle organisaties (zoals

vrijwilligerswerk, zorg- en welzijnsinstellingen, onderwijs, woningbouwcorporaties en gemeentelijke diensten) die rond dit thema actief zijn werken in deze 'business cases' met elkaar samen en zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het behalen van concrete doelstellingen. Hierbij kan (het liefst) zoveel mogelijk worden aangesloten bij bestaande structuren in de wijk. Als deze er niet of onvoldoende zijn kunnen werkgroepen worden benoemd. Op lokaal niveau worden de krachten op deze manier met elkaar gebundeld, dit is iets waaraan het maatschappelijke middenveld duidelijk behoefte heeft.

Wijkgerichte ondersteuning en facilitering

Uit de gegevens blijkt bovendien dat maatschappelijke organisaties in randvoorwaardelijke zin behoefte hebben aan voldoende ondersteuning (materieel en financieel). Hoe kan de deelgemeente haar rol invullen? Doordat meer bekend wordt over de effectiviteit van de maatregelen en samenwerkingsverbanden in de wijken kan de deelgemeente maatschappelijke organisaties in ieder geval gerichter ondersteunen en faciliteren. Maatschappelijke organisaties en samenwerkingsverbanden die 'werken' moeten de middelen krijgen om op langere termijn succesvol te blijven. Zij zijn gebaat bij lange termijn aandacht vanuit de deelgemeente. Ook voor relatief nieuwe (vraaggestuurde) projecten en organisaties die een duidelijke meerwaarde hebben over het bestaande voorzieningenaanbod in de wijk, dient de deelgemeente voldoende middelen vrij te maken. De deelgemeente staat, kort samengevat, voor de belangrijke opgave om gericht(er) te sturen op 'best practices' en innovatie in de wijk.

Het evalueren van activiteiten

Een andere aanbeveling houdt verband met de vorige suggestie. Er worden in de deelgemeente Feijenoord verschillende activiteiten ontwikkeld om de problemen tegen te gaan. Tegelijkertijd is het aanbod nog altijd versnipperd, zoals een van de respondenten opmerkte, en is er nog altijd onvoldoende zicht op de bestaande netwerken en behaalde resultaten in de wijk. Met deze studie hebben we geprobeerd om hier meer zicht op te krijgen. Dit is gedeeltelijk gelukt. Ten eerste heeft een aanzienlijk deel de internetenquête niet ingevuld en zijn de opgegeven cijfers over de activiteiten en het bereik in de wijk onvoldoende nauwkeurig of blijven ze zelfs volledig achterwege. Dit is een gemiste kans. Zowel de deelgemeente als het maatschappelijke middenveld onderkennen het belang van meer kennis en inzicht als concreet aanknopingspunt voor een effectiever armoedebeleid. De deelgemeente kan hier in de toekomst, bijvoorbeeld via de opzet van het armoedeplatform en de 'business cases' in de wijken, strikter op gaan toezien dat organisaties hun resultaten rapporteren. De rapportage kan op verschillende manieren plaatsvinden. Inspirerende praktijkvoorbeelden liggen vaak om de hoek. De Stichting Thuis op

Straat (TOS) heeft bijvoorbeeld een uitgebreid kwaliteitssysteem waarmee haar activiteiten continu kunnen worden geëvalueerd en eventueel worden bijgesteld. Vanzelfsprekend kan het registreren er bij het vaak arbeidsintensieve werk en de niet altijd even grote menskracht in de wijk bij inschieten, maar op deze manier doen organisaties zich mogelijk te kort en heeft de deelgemeente onvoldoende zicht op de toepassing van effectieve programma's. De deelgemeente heeft dan ook een belangrijke taak om het thema 'evaluatie' te prioriteren binnen het 'aanvalsplan armoedebestrijding'.

5.3 *Het maatschappelijke middenveld*

Op het niveau van het maatschappelijke middenveld zijn eveneens een aantal specifieke suggesties denkbaar die wat ons betreft vragen om verdere uitwerking, te weten: 'integrale samenwerking' en het gebruik van 'ambassadeurs in de wijk'.

Integrale samenwerking

Maatschappelijke organisaties werken hard als het gaat om armoedebestrijding. We hebben in het onderzoek gezien dat ze veel activiteiten ontwikkelen, armoede bestrijden in diverse wijken en elkaar weten te vinden. Toch geven ze zelf ook aan dat dit nog veel beter kan. Naast de maatregelen die we in de vorige paragraaf hebben voorgesteld rondom de opzet van 'business cases' en de grotere nadruk op het registreren, stellen we het maatschappelijke middenveld ook voor om veel meer dan nu het geval is samenwerking te zoeken met het bedrijfsleven. Het bedrijfsleven kan op verschillende manieren bijdragen aan de vermindering van armoede, bijvoorbeeld via het aanbieden van leer-werkplekken en/of via de inzet van middelen. Ook kan het maatschappelijk middenveld de aanwezige kennis bij zelforganisaties beter benutten. Door expliciet het wederzijdse belang te benadrukken (het terugdringen van armoede) komt samenwerking tot stand. Niet de deelgemeente maar de maatschappelijke organisaties moeten hier zelf het voortouw in nemen. Het geconstateerde tekort aan samenwerking moet zo spoedig mogelijk worden opgelost.

'Ambassadeurs in de wijk'

Met het zoeken van samenwerkingspartners kun je als maatschappelijke organisatie de wijk beter aan je binden. Om commitment van lokale partners tot stand te brengen, is het gebruik van 'ambassadeurs in de wijk' onontbeerlijk. Mensen die in de wijk wonen, de taal spreken en 'weten wat er speelt' kunnen verbindingen leggen tussen de organisatie en de verschillende doelgroepen. We zijn diverse organisaties tegengekomen die al op deze manier werken en zij zijn zonder uitzondering positief. Alle partijen zijn hierbij gebaat. Bewoners kunnen kennis en

ervaring opdoen die van belang zijn op de arbeidsmarkt en het bereik in de wijk wordt erdoor vergroot. Om dit tot een succes te maken is meer nodig dan het afwachten of iemand zich spontaan meldt. Organisaties kunnen de wijk ingaan op zoek naar gemotiveerde bewoners; deze 'voelsprietten' in de wijk maken het mogelijk om partijen te betrekken die voorheen onzichtbaar bleven.

De deelgemeente Feijenoord (F. Dekker)

Nawoord

In dit deelonderzoek hebben we verslag gedaan van onze bevindingen en aanbevelingen rondom armoedebestrijding in de deelgemeente Feijenoord. Op de armoedeconferentie van maart 2011 zijn dit, samen met de bevindingen van de sociaal-wetenschappelijke onderzoeksafdeling van de gemeente Rotterdam, relevante bouwstenen om met alle partijen over door te spreken. Wij zijn van mening dat er in de toekomst nog voldoende winst is te boeken. Aan de inzet van de maatschappelijke organisaties ligt het niet. Wel liggen er nog diverse kansen. Het gaat vooral om het ontwikkelen van een ‘hernieuwde aanpak’: het oplossen van sociale problemen doe je met elkaar. Door samen integraal te werken en meer in te zetten op het behalen van gezamenlijke doelstellingen krijgen veel inspanningen eerder het gewenste resultaat.

Literatuur

- Deelgemeente Feijenoord (2010). *Feijenoord verantwoord vooruit, Bestuursprogramma 2010-2014*. Rotterdam: Deelgemeente Feijenoord.
- Gemeente Rotterdam (2007). *Uitvoeringsprogramma Armoedebestrijding*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Gemeente Rotterdam (2010). *Veiligheidsindex 2010*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Graaf, P. de, (2010). *Feitenkaart Inkomensgegevens op deelgemeente- en buurniveau*. Rotterdam: COS.
- Graauw, C. de, en Hu, La-Yong, (2009). *Gebiedsanalyse 2008 naar perspectief 2010. Deelgemeente Feijenoord*. Gemeente Rotterdam.
- Hoppesteijn, M. (2011). *COS Bevolkingsmonitor 2011*. Gedownload via www.cos.rotterdam.nl
- Leeuw, E. de, (2009). *Passen en meten online: de kwaliteit van internet enquêtes*. Gedownload via www.moaweb.nl
- Moors, F., Libregts, I. (2010). *Monitor lage inkomens Rotterdam*. Rotterdam: SoZaWe.
- Nederland, T., Van den Toorn, J. en Dekker, F. (2010). *Samen voor succes in armoedebestrijding: Rotterdam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- RWI (2011). *Werkende armen*. Den Haag: RWI.
- SCP (2010). *Armoedesignalement 2010*. Den Haag: SCP.
- Schillemans, T. en Verhagen, S. (2005). Van spreidingsbeleid naar verleidingsbeleid, *Socialisme & Democratie*, 9: 13-22.
- Spierings, F. en Meeuwisse, M. (2010). *Waaier van wijken 2010*. Utrecht: Uitgeverij IJzer.
- Sykes, B. (2011). *Spatial order and social position: Neighbourhoods, schools and educational inequality*. Amsterdam: UvA.

Bijlage

In het kader van dit deelonderzoek is gesproken met de volgende zes maatschappelijke organisaties:

- Bewonersorganisatie Organisatie Bloemhof
- SPIOR
- Stichting de UIL
- Stichting Welzijn Feijenoord
- Het Vliegwiel
- De Voedselbank

Colofon

Opdrachtgever/financier	Deelgemeente Feijenoord
Auteurs	Drs. F.P.S. Dekker Drs. J. van den Toorn
Omslag	Grafital Eindhoven
Foto omslag	Fabian Dekker. Beschilderde wand in Rotterdamse wijk Feijenoord
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 F (030) 230 06 83 E secr@verwey-jonker.nl Website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-90-5830-443-8

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2011.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Veel van de huishoudens die in Nederland rond moeten komen van een laag inkomen bevinden zich in de grote steden, waaronder Rotterdam. Vooral in de Rotterdamse deelgemeente Feijenoord is armoede een groot probleem. Verschillende huishoudens hebben dagelijks grote moeite om de eindjes aan elkaar te knopen en zijn voor een belangrijk deel uitgesloten van het maatschappelijke leven. Daarom heeft het deelgemeentebestuur armoedebestrijding als speerpunt benoemd in haar bestuursprogramma. Dit onderzoek gaat over de rol van maatschappelijke organisaties bij armoedebestrijding. Wat kunnen zij doen om de bestaande initiatieven rondom de bestrijding van armoede te verbeteren?

Dit rapport presenteert verschillende thema's waarop winst is te boeken. De deelgemeente en maatschappelijke organisaties moeten zoveel mogelijk op zoek gaan naar integrale samenwerkingsvormen. Het benoemen van duidelijke doelstellingen en het gericht evalueren van activiteiten zijn hierbij onontbeerlijk. Bovendien zijn organisaties gebaat bij consequente aandacht van de deelgemeente wat betreft het gericht ondersteunen en faciliteren van projecten.

